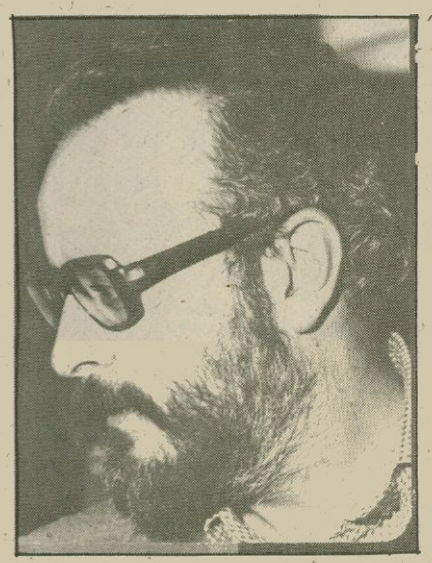
Finalista al Ruyra

Joaquim Carbó: la variació d'una escriptura

Joaquim Carbó, nascut a Caldes de Malavella l'any 1932, treballa l'escriptura en diversos camps de divulgació. Al costat dels llibres, eina per excel·lència de la literatura –dels quals ha publicat entre novel·la narrativa, teatre, literatura infantil... gairebé una vintena de títols–, cap sector de divulgació no li és aliè. Així, em comenta els guions radiofònics que prepara per a Lluís Quinquer, els volums de «comics» que apleguen les creacions fetes per a «Cavall Fort», etc. De la seva producció cal remarcar **Els oraugutans** (Nova Terra), **El carreró contra Còssima** (Raixa), **Homes i camins** (La Galera), **La casa sota la sorra** (Laia)...

Arran de la Nit de Santa Llúcia, dins la qual el seu **Calidoscopi de l'aigua i el sol** va quedar finalista del premi Ruyra, aprofitem l'ocasió per comentar diversos aspectes del seu ofici d'escriptor.

–Les teves arrels com a escriptor, on s'inicien?

–He arribat a la literatura des d'un sector cívic més que no pas artístic. I em considero un escriptor utilitari que es dedica a tapar forats. Això no vol dir que després de tots aquests anys de dicar-m'hi no em consideri un escriptor. Però sé quin és el meu lloc i procuro no fer un pas més endavant del que em correspon. Ara mateix, que sóc jurat dels premis Recull de Blanes i que m'ha tocat de llegir quaranta-sis narracions i vuitanta-dos llibres de poesia –sí, he dit vuitanta -dos llibres de poesia, tal com ho sentsi–, m'adono amb gran satisfacció de la superació que assoleixen una sèrie de nous escriptors joves, alguns dels quals han disposat ja de classes de català, contrariament a les generacions de les quals formo part, que el vam haver d'aprendre pel nostre compte, tot i que, en algunes ocasions, ja de grans, com en el meu cas, vam poder seguir un curs de llenguatge amb en Joan Triadú... No em preocupa en cap moment que aquestes noves generacions em puguin deplaçar. De moment, hi ha feina per a tots. I després, si ho aconsegueixen, serà un motiu de joia veure el nostre lloc ocupat per veritables professionals... Al cap i a la fi, era l'aspiració que teníem tots nosaltres quan vam començar: fer de pont entre l'ensorrada que va provocar la pèrdua de la guerra i la normalitat que ens pot portar el retorn de les institucions, principalment de l'escola. Però, de moment, tampoc no cal ser tan optimista: això encara taradarà, i quan arribi seré feliç llegint textos escrits sense haver de tenir el Fabra al costat, sense m'han afectat profundament.

–Quan surti l'obra finalista al Ruyra aquest Sant Jordi ja en parlarem. A més d'aquest llibre que et publicarà Laia, tens algun altre projecte?

–També el dia del llibre sortirà El setè filtre, **a Galba i amb els mateixos personatges de** La casa sota la sorra **ha fet** La casa sobre el gel **que ve a ser una segona part. Un recull dels contes publicats a «Cavall Fort», un llibre de la sèrie «La Xarxa» de PAM:** En Felip Marlet i altres històries, etc.

–Tens ganes de parlar de definicions d'escriptor, oi?

–En un moment determinat se'm va penjar l'etiqueta d'haver figurat entre els qui practicaven el realisme històric, crític o socialista. Jo, més aviat, he pensat que el meu realisme era de claveguera. Un dels trets que m'han estat essencials em penso que és l'humor. Així, el punt dolç de la meva producció, la novel·la Els orangutans **–per cert, és exhaurida i estic a la disposició del primer editor que vulgui fer-se ric reeditan-la, era una novel·la divertida malgrat l'ambientació, sòrdida i gairebé «esperpèntica». També tinc algunes narracions, potser les millors, que es distingeixen per l'humor. Em penso que hi ha poca crítica i molts llibres. Els meus han estat tractats, suposo, com es mereixien en el seu moment, ara els que he publicat darrerament per a infants, llevat dels comentaris de l'esforçada amiga Aurora Díaz-Plaja, han passar sense que hagi parlat gairebé ningú. Però això passa amb tot aquest tipus de literatura.**

I bo i confiant que aquesta font d'aigua, imparable com una mare que és l'escriptura, diversa i amena, d'en Carbó continuï ens n'acomiadem tot comentant aquell col·loqui a Vilanova i la Geltrú on dos-cents cinquanta alumnes de primer de BUP dialogaren el fet d'escriure. Una experiència, diu, veritablement emocionant.

Josep M Figueres

Miquel Angel Riera

Matèria de Mallorca

Josep Maria Llompart parlava d'equilibri **a propòsit de la primera novel·la del poeta de Manacor Miquel Angel Riera. D'equilibri i de dolor, naturalment; però amb l'accent en la primera d'aquestes dues característiques o virtuts; perquè no es troba gaire sovint, potser, i perquè la novel·la en qüestió,** Fuita i martiri de Sant Andreu Milà **amb el seu «devessall d'horrors» i la seva «tumultuosa, cristianíssima passió» portava gairebé implícit i fins a un cert grau justificat un muntatge narratiu fet d'excés i de contrastos expressionistes, per exemple, i tot plegat, tanmateix, de bona llei, sobretot venint d'un poeta; però allò que hi predominava era una fluència interior de l'estil. La segona novel·la de Miquel Angel Riera,** Morir quan cal **(Premi Sant Jordi 1973, dit sigui amb honor per al premi) acendia per aquests equilibris fins a poder ésser qualificada de «tragèdia poètica». La seva dimensió ja era mítica, des dels ull d'un adolescent trasbalsat i amb la mirada llunyana, fixa, del fugitiu Andreu Milà, mort en un «fet divers» però vivent en el buit insalvable que ha deixat en la vida del protagonista. Perquè només ell li podia haver dit a temps, potser, «que viure era aquesta cosa». La mort de l'adolescent, mentre hom es mata i mata al seu voltant, l'acompliment de la seva decisió de «morir quan cal», la més cruel decisió que podia acomplir amb ell i amb els altres, dóna pas a la tercera novel·la de Miquel Angel Riera,** L'endemà de mai **escrita sota el signe de la pietat.**

L'endemà de mai **(«El balanci», Edicions 62) ens aporta la veu profunda i plena del novel·lista però revestida d'una insistent autoritat: damunt el curs narratiu, al ritme de l'encavallament de les reflexions, i en la creixença segura de tots els valors de l'anàlisi. Es una veu (més que no una ploma) destinada a dir-se ella mateixa amb gravetat el que pensa de la conducta humana. Però és un escriptor, amb la base ja segura d'un gran escriptor, que sap esperar que el tema «prengui», com un foc o com una pasta que treballada puja, i aleshores damunt i més enllà d'aquest tema en creixença projecta una veu inconfusible que ens parla, amb aquest llibre admirable, de la pietat entre horrors que hi ha al si de l'home. D'horrors, per cert, no en manquen a la «matèria» de Mallorca, com si els més conspicus escriptors de l'illa ens diguessin, com el poeta Alcover, que no se'n saben anar de la vora de llur terrible mirador.**

Tanmateix a L'endemà de mai **el mal és conjurat per la resposta de l'home. No és respondre «l'home», com en el mite edipià davant l'esfinx, sinó** tot **el que hi ha dins l'home. El novel·lista ens ho conta amb una veu apassionant –talment que és una de les poques novel·les actuals que es faria escoltar llegida en veu alta –però sense contemplacions, per tal d'arribar pels camins del pensament a l'anàlisi «racional» d'una realitat: de les causes, dels moviments, dels encadenaments que regeixen les accions de la vida i fins i tot dels comentaris que les accions susciten. Poeta i moralista, Miquel Angel Riera fa sorgir el protagonista del sofriment i no a l'inrevés: l'home és la víctima, malgrat ell mateix, d'unes situacions que l'ultrapassen i per a les quals no té explicació. Tot li és rebel. lió en la impotència, sense ajupiment. Només la «catàstrofe» final –en termes grecs– li fa abaixar el cap. Llavors, quan ja no hi pot haver cap més reacció, ni en bé ni en mal, quan l'actitud moral és, en suma, anul·lada, pròpia d'un home inerme, la novel·la és acabada.**

Perquè el novel·lista aconsegueix que el protagonista, un propietari rural, ens faci veure la guerra com un episodi, mentre que les seves qüestions personals i sovint íntimes, ens les fa sentir com una guerra. Per a l'amo En Cosme totes les morts no són res al costat de les seves **de morts: del fill «abans» de la novel·la i del germà cap a la fi, causa del desenllaç. Hi ha encara la mort de l'amor conjugal i de la casa pairal. A la fi de tot, la mort dels records i de la capacitat de recordar són fets tinguts per alliberadors, cap a la solitud perfecta, cap el que l'autor anomena «l'endemà de mai». Perquè l'amo En Cosme no morirà «qual cal», sinó com la gent vella es mor, és a dir, quan «serà la seva hora». La pietat no vol una mort jove, com la cruel novel·la anterior, i en** L'endemà de mai **el novel·lista imposa al seu cepat personatge una poderosa mort vella, amb temps per a la compassió. El temps juga, també, a favor del novel·lista que així pot tancar, si s'ho proposa, tot el cicle, l'espléndid conjunt de tres novel·les, independents i relacionades.**

Mentrestant, la rigorosa construcció de la novel·la s'afegeix a la qualitat del text, a mesura que llegim. Fins i tot, episodirs que podríem considerar intercalats en el procés narratiu –com el de l'home que tenia fama de llegir fins tard (pàgs. 107-122) –es justifiquen sols, a part llur relació amb el conjunt i la significació que els pot ésser atribuïda dins la «matèria» de Mallorca en general, per llur qualitat narrativa. Hem de creure, doncs, que la novel·la s'aguantaria per la sola força de l'estil. Miquel Angel Riera ens deixa amb una impressió de lliçó magistral , preparada, llargament treballada, però sentida. Encara més: la profunditat de l'anàlisi ens interessa en qualsevol moment, pel contingut i pel pensament de l'autor, fins al punt que la més consolidada espessor dramàtica no ens apassiona tant pels fets i per les accions com pel comentari que els fets i les accions susciten i pel tracte que l'escriptor els dóna. Hi ha un relleu vell, reposat i dolorós que no es deixa trivialitzar per la immediatesa, per molt que sigui enorme el que s'esdevé en l'immediat. Hi ha pàgines i pàgines –ja en el primer capítol, per exemple (pàgs 10 1 13)– que ens farien subscriure el que escrivia André Breton, com de passada: «C'est sériex, la patine»; i aquesta virtut impalpable de donar opacitat als fets vius s'estén per l'interior dels personantges de primer pla i en diversa mesira per l'envoltori llur, amb la «pietas» llatinas d'una banda i l'esguard proustià del temps per l'altra. Entremig, passa la ferotge maltempsada de la realitat , de la qual els testimonis són de tot mena, des de Bernanos a Josep Massot. Per a Miquel Angel Riera la matèria de Mallorca no és un pretext, certament, car s'identifica amb el dolor. Tanmateix, jo diria que per l'estudi dels caràcters i l'aprofundiment analític en la realitat, l'escriptor supera encara en possibilitats els propòsits de la seva excel·lent novel·la.

Joan Triadú

«Aspectes d'una gramàtica generativa del text o discurs»

La professora Gemma Rigau i Oliver, encarregada de curs del departament d'hispàniques de la Facultat de Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, va assolir el passat dia 10 de gener el grau de doctor –amb una qualificació, per unanimitat, d'excel·lent «cum laude»– per la seva tesi **Aspectes d'una gramàtica generativa del text o discurs** . El tribunal era format per Antoni M Badia i Margarit, rector de la Universitat de Barcelona, que actuava com a president, i els doctors Joaquim Molas, José Manuel Blecua Perdices, Sebastià Serrano i F Marsà director de la tesi presentada.

Tot i que es tracta d'un tema força especialitzat, hem demanat a la doctora Rigau que ens cedís uns apunts que resumeixen la tesi perquè es tracta d'una aportació al camp de la lingüística realment important i d'extraordinària ambició. Cal dir que la tesi havia aconseguit l'any 1975 un ajut de treball d'Omnium Cultural i que el doctor Badia i Margarit havia actuat de tutor d'aquest ajut.

L'objectiu del treball és cridar l'atenció sobre els fenòmens discursius i evidenciar la necessitat que els estudis lingüístics ultrapassin els límits oracionals per tal d'assolir una descripció i explicació més satisfactòria de les llengües naturals. Llevat d'alguns estudiosos com Z Harris, K L Pike, R E Longacre, etc, que consideren el discurs com a unitat lingüística, en general els lingüistes no han mostrat cap interès per anar més enllà de la frase, tinguda per la unitat lingüística superior.

Segons els partidaris de la teoria de la gramàtica generativa transformacional, la finalitat de la gramàtica d'una llengua és explicar el coneixement que en tenen els seus mateixos parlants. Aquest coneixement, que anomenem competència lingüística **els lingüistes generativistes l'han definit, d'una manera massa restrictiva, com una competència oracional, com l'habilitat que tenen els parlants de produir i entendre infinites frases de la seva llengua. Per això els generativistes, que consideren les gramàtiques generatives com a teories de la competència lingüística, han mirat de donar compte de les infinites frases de les llengües naturals. Ara bé, el parlant posseeix habilitat per a entendre i produir infinits discursos coherents –i no només frases– de la seva llengua. Així, doncs, si la gramàtica generativa transformacional pretén fer explícit coneixement lingüístic dels parlants, haurà de fer atenció al discurs o text, entès com una sèrie coherent de frases. Altrament, restarien sense explicació satisfactòria molts aspectes de la competència lingüística dels parlants (per exemple, molts fenòmens de les relacions entre frases). Per tot això, la definició de la competència lingüística com a competència oracional, bé que en els primers temps del generativisme responia a una estratègia de recerca convenient, comporta una greu limitació. En realitat, les gramàtiques oracionals, encara que poden donar compte de nombrosos fenòmens lingüístics, no poden pas explicarlos tots d'una manera plausible. Tots aquests fets que no s'expliquen adequadament en l'àmbit d'una gramàtica oracional conformen un sòlid argument en contra de les gramàtiques generatives de frase i a favor de les gramàtiques generatives del discurs. Se'n podien presentar moltíssims, però l'autora s'ha centrat en alguns fets del català, com certes conjuncions, l' expressió temporal, la cohesió lèxica, la definitització (el fet que un sintagma nominal indefinit esdevingui definit durant el discurs), i, sobretot, l'anàfora, un dels principals mecanismes de cohesió de les frases d'un text o discurs.**

La naturalesa de les relacions anafòriques, tot i haver estat molt estudiada per les gramàtiques de frase, no és pas sempre oracional. A propòsit d'això, seria bo de recordar que els gramàtics tradicionals, a l'hora d'exemplificar l' anàfora, solen recórrer al diàleg.

Per confirmar la hipòtesi del treball, d'acord amb la qual les gramàtiques oracionals no poden fornir una descripció i explicació satisfactòria de la competència lingüística dels parlants, l'autora tria alguns aspectes de l'anàfora de referència, i això per dues raons:

En primer lloc perquè l'anàfora en general, i especialment l'anàfora de referència, fa evident la insuficiència i l'artificiositat de les gramàtiques oracionals. Precisament perquè el domini d'aquestes gramàtiques és la frase, no fan atenció als processos que operen interoracionalment, processos que, d'altra banda, són propis de totes les llengües i dels quals qualsevol parlant és capaç de reconèixer l'existència.

En segon lloc, perquè la qüestió de l'anàfora de referècia és una de les més estudiades per les gramàtiques oracionals, tot i que els resultats no sempre han correspost als esforços invertits.

S'estudia, doncs, la possibilitat, l'obligatorietat i la impossibilitat d'aparició dels pronoms referencials al llarg del discurs, per tal de descobrir les condicions que governen la pronominalització interoracional en català. L'anàlisi d' aquestes condicions ha permès a l'autora d'arribar, entre d'altres, a les següents conclusions:

1. La pronominalització i l'elisió referencials mantenen estreta relació.

2. La pronominalització actua sempre endavant (no existeix, doncs, la pronominalització enrera, tan defensada pels generativistes partidaris de les gramàtiques oracionals).

3. Les condicions que governen la pronominalització de referència es relacionen estretament amb les condicions generals que regeixen el discurs (per exemple, les establertes per H Grice).

4. Des d'una teoria del discrus esdevé factible establir les condicions generals que regeixen tots els processos anafòrics, és a dir, resulta possible l'elaborsció d'una teoria homogènia de l'anàfora.

Un cop constatada l'-xistència de fenòmens que avalen l'estudi del discurs, l'autora ha intentat d'esbossar les línies generals d'una gramàtica generativa textual i n'ha caracteritzat els components, a la vegada que ha recollit i sospesat les diverses aportacions dels lingüistes partidaris de la gramàtica generativa textual (desenvolupada principalment a Europa: en són els més significatius representants T A van Dijk, J S Petofi, H Rieser, entre d'altres). Ha dedicat una àmplia atenció, a més, a qüestions com la de l'àmbit de les regles pragmàtiques.

Publicitària Catalana

L'Agència especialitzada en la creació i inserció d'anuncis a les publicacions catalanes:

AVUI-BUTLLETI D'ESCACS
L'AVENÇ
PERSPECTIVA ESCOLAR
PRESENCIA-SERRA D'OR
TRETZEVENTS

Servei de correcció i traducció d'anuncis al català.

Ausiàs March, 92 esc.A 4t.4ª
Tel. 226 96 00 Barcelona-13

Avui, 1979-01-21, p. 25.
Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions de l'Ajuntament de Girona (www.girona.cat/sgdap)